

Dr. Zora Rutar Ilc, Zavod RS za šolstvo

SPREMLJANJE IN PREVERJANJE, KI PODPIRATA KAKOVOSTNO UČENJE

Preverjanje za učenje, preverjanje kot učenje, preverjanje učenja ... PREVERJANJE IN SPREMLJANJE, ne ocenjevanje!

Čeprav se že več let trudimo, da bi spodbujali razlikovanje preverjanja od ocenjevanja in poudarili tudi vlogo spremljanja za izboljševanje, se jasna ločnica med njimi vedno znova izgublja. V pogovorih z mnogimi učitelji – tudi razsvetljenimi in naprednimi – svetovalci še vedno ugotavljamo, da se preverjanje enači z bolj ali manj (ne)sistematičnim procesom, pri katerem so nekateri učenci »vprašani« (nekateri kar pisno – tudi pri pridobivanju t. i. ustnih ocen!), drugi pa so temu priča (če se jih celo vmes ne »zaposli« z drugim delom). Slednji pri tem, kot pravijo avtorji knjižic iz serije s pomenljivim naslovom *Black box*, olajšani, da je trenutna žrtev na srečo nekdo drug, pasivno preždi uro, ki mine, ne da bi se večina od njih vsaj približala razumevanju. Ali pa učitelji proces preverjanja razumejo kot pavšalno spraševanje »razreda«, da ugotovijo, ali so učenci snov razumeli. V boljšem primeru preverjajo znanje z dvema, tremi vprašanji, pri čemer pa lahko nastane napačen vtis o vsesplošnem razumevanju na temelju ustreznih odgovorov vedno istih »pridnih« učencev iz prvih klopi. So tudi izjeme, ki preverjanje pred ocenjevanjem vzamejo zelo resno in se potrudijo s preizkusi, ki »posnemajo« tistega, ki bo sledil in bo namenjen ocenjevanju. Tak način preverjanja imajo učenci posebej radi, ker jim sporoča, kako naj se pripravijo za preizkus, ter jim omogoča varnost in predvidljivost. Pri tem pa vsi skupaj – učitelj in učenci – pozabljajo, da je pred ocenjevanjem odločilno preveriti, kako učenci dosegajo cilje, in ne vaditi »format« preizkusa.

Opažamo tudi, da čim »više« gremo po vertikali, vedno manj je skrbno in premišljeno pripravljenega preverjanja med procesom, t. i. sprotnega preverjanja ali bolje rečeno – spremljanja. Gre za to, da učitelj sproti, med samim poukom ugotavlja, kako učenci dosegajo etapne cilje, katera so njihova šibka področja in česa še ne razumejo (dovolj). To dela zato, da bi jim pomagal, da obstoječe stanje presežejo, (se) izboljšajo. Še redkeje pa se zgodi, da bi iskali močna področja in učencem dajali tudi kvalitativno pozitivno povratno informacijo o tem. Še vedno prevladuje kultura iskanja napak in štetja nepravilnih odgovorov namesto kulture opogumljanja in spodbujanja k izboljševanju. Še vedno se znanje pri mnogih rutinskih preverjanjih (ali še raje ocenjevanjih) pojmuje kot podajanje pričakovanih odgovorov ali v boljšem primeru razlag namesto izkazovanja poglobljenega vpogleda na različne načine. Še vedno ni časa in potrpljenja za učenčev razmislek, ni priložnosti za zaznavanje opozoril: »Ne razumemo, zakaj torej hitite z obravnavo nove teme?«

Obstajajo tudi svetle izjeme! Nekaterih ne poznamo, za nekatere na srečo vemo. Nekaj smo jih spodbudili tudi na Zavodu RS za šolstvo. Že pred leti je teren za kvalitativno povratno ocenjevanje na sistemski ravni pripravljala projekt opisnega ocenjevanja, sledil mu je razvojni projekt Nova kultura preverjanja in ocenjevanja, iz katerega je izšla zbirka priročnikov, en splošni in vrsta predmetnih, s številnimi primeri kriterijev in opisnikov, z zbirkami avtentičnih nalog in vprašanj, ki spodbujajo razmišljanje (zasnovanih na različnih taksonomijah), vse v tesni navezavi na žlahtne cilje poučevanja, ki so daleč presegali samo pomnjenje podatkov. Ideje tega projekta še danes marsikje srečamo v praksi, v delih so zaživele celo v poklicnem šolstvu in v času trajanja projekta Posodobitev gimnazij tudi v teh. Pravega duha spodbudnega preverjanja, ki vodi k izboljševanju znanja, poglobljanju razumevanja ter negovanju veščin in doseganju ciljev, ki presegajo tiste, ki jih lahko »polovimo« samo s testi »papir-svinčnik«, pa v zadnjih letih prinašata projekt *Nova didaktika ocenjevanja* (pogovor z njegovo vodjo, Natalijo Komljanc, je objavljen v prilogi *Učiteljev glas*) ter mednarodni projekt *Podpora učiteljem*

pri učinkovitem uvajanju formativnega spremljanja, ki ga vodi tokratna gostujoča urednica, Ada Holcar Brunauer.

Prav temu, kaj vse smo preizkušali v tem projektu, po čem smo se zgledovali, kakšne izkušnje smo pridobili in do kakšnih spoznanj ter rezultatov smo prišli, je torej namenjena tokratna številka naše revije. In ker tokrat govorijo predvsem primeri, zreli in prepričljivi, smo presodili, da je dozorel čas, ko si upamo ponuditi novost: prilogo Učiteljev glas. Z njo želimo obogatiti našo revijo in jo še bolj približati praktikom. Želimo si, da bi odslej izhajala kot spremljevalka tistih tematskih števil revije, ki bodo prinašale veliko obetavnih in odličnih primerov iz prakse poučevanja, ki posebej premišljeno podpira kakovostno učenje.

Idejo za prilogo smo dobili od škotskih kolegov, ki imajo tovrstno revijo v celoti posvečeno naši tokratni temi, torej formativnemu spremljanju. Škoti so eni prvih na svetu številčno ocenjevanje prepričljivo in strateško v celoti nadomestili s formativnim spremljanjem in s »filozofijo« na učenje in razumevanje osredotočenega preverjanja znanja. Kako so to naredili, opisuje vodilni škotski strokovnjak za to področje, Norman Emerson, v intervjuju, objavljenem v nadaljevanju. Glas sodelujočih pa je predstavljen v prilogi skupaj z glasovi naših učiteljev in svetovalcev, pionirjev tovrstne prakse na Slovenskem, ki se udeležujejo izpopolnjevanja na Škotskem.

Njihove izjave in refleksije uokvirjamo s plakatom, ki vam ga podarjamo kot popotnico prvemu Učiteljevemu glasu v upanju, da bo našel mesto na vidnih mestih vaših zbornic, saj pregledno in jasno predstavlja »filozofijo« formativnega spremljanja.¹

Za prihodnje šolsko leto pa pripravljamo še več – prevode izvrstnih knjižic iz ugledne britanske serije Black box na temo: kaj se (nam) dogaja pri pouku in kako učence spremljamo, da bi jih čim bolj učinkovito podprli pri učenju in izboljševanju le-tega. Tri od knjižic, ki jih predstavljamo v nadaljevanju, izzvenevajo v jasno sporočilo: spremljanje učenja in učnih dosežkov je namenjeno učencem za izboljševanje in izgrajevanje razumevanja. Učiteljem pa je spremljanje učenja v pomoč, da učence učinkovito podprejo pri izboljšanju razumevanja.

Naj za konec izrečem zahvalo tokratni gostujoči urednici Adi Holcar Brunauer in kolegici Urški Margan, ki je izdatno pomagala pri urednikovanju, iskrena zahvala pa gre tudi vsem kolegicam svetovalkam in kolegom svetovalcem na Zavodu RS za šolstvo, ki so podpirali razvojno delo učiteljev na tem področju v okviru projekta *Podpora učiteljem pri učinkovitem uvajanju formativnega spremljanja*.

¹ Plakat smo v dogovoru z avtorji slovenili v skladu s posebnostmi našega prostora.